

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки
(постанова президії ВАК України № 2-05/3 від 08.07.2009 р.)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрний університет

ГОЛОВНА ПРОЖУРНАЛ РОЗМІЩЕННЯ СТАТТІ АВТОРИ КОНТАКТ ЛІНКИ

УДК 65.01212075.8)

Г. І. Андреева,
к. е. н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми
А. С. Ярошенко,
к. е. н., асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми

ДО ПИТАННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

On the issue of quality of information support business analysis

Досліджено показники та властивості якості інформаційного забезпечення та їх вплив на результати аналізу господарської діяльності щодо проблем, які вимагають прийняття ефективних управлінських рішень.

The parameters and properties of quality information support are investigated, and their impact on the results of business analysis regarding problems that require effective management decisions are considered.

Ключові слова: аналіз господарської діяльності, інформація, інформаційне забезпечення, облікова інформація, аналітична інформація, якість інформації.

Keywords: business analysis, information, information support, accounting information, analytical information, quality of information.

Постановка проблеми. В наш час аналіз господарської діяльності стає розвинутою умовою економічних відносин, основою надійності та всебічно обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях і в усіх сферах господарювання. Сьогодні управлінські рішення повинні ґрунтуватися на точних розрахунках, глибокому та ефективному аналізі. Економічні служби сучасних підприємств поширюють використання економіко-математичного апарату, новітніх програмних продуктів, комп'ютерної техніки, інформаційних баз даних, довідково-пошукових інформаційних систем тощо. Математичне, технічне й технологічне рішення не повинно здійснюватися до тих пір, поки не обґрунтована його економічна доцільність. Фахівці, які займаються обґрунтуванням різноманітних управлінських рішень, потребують достовірної деталізованої бухгалтерської, статистичної та комерційної інформації щодо виробничих і фінансово-інвестиційних процесів на підприємстві.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти якості інформаційного забезпечення економічного аналізу досліджені сучасними вітчизняними й зарубіжними економістами, а саме: Бутвищем Ф., Кіндраською Л., Білик М., Чумаченком М., Івахненком В., Мещом В., Мнихом С., Тарасенком Н., Олійник О., Бакановим М., Шеретом А., Савицькою Г. Але, не зважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо якості інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності підприємств, проблема залишається не вирішеною остаточно. Подальшого дослідження потребує комплекс питань, пов'язаних з визначенням впливу якості інформаційного забезпечення на ефективність аналізу господарської діяльності, обґрунтованість прийняття управлінських рішень та пошук внутрішніх джерел економічного зростання підприємства.

Мета статті полягає у дослідженні показників і властивостей якості інформаційного забезпечення та їх вплив на результати аналізу господарської діяльності щодо проблем, які вимагають прийняття ефективних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Склад, зміст і якість інформації, яка залучається до аналізу, мають визначальну роль у забезпеченні дієвості аналізу господарської діяльності, який не обмежується тільки економічними даними, а широко використовує технічну, технологічну та іншу інформацію [1, с.70].

Значне місце в аналітичних дослідженнях займає інформація про діяльність суб'єкта господарювання. Аналіз господарської діяльності проводиться з використанням системи економічної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Будь-яка методика аналізу передбачає інформаційні потреби, а не наявний інформаційний ресурс. Якщо діюча інформаційна база не допомагає проводити якісний економічний аналіз через нестачу чи необ'єктивність даних, необхідну та достатню інформацію треба отримати будь-якими способами [2, с.196].

Економічна інформація досить неоднорідна, вона має складну схему взаємозв'язків окремих її видів. Різновидами економічної інформації є облікова інформація та інформація аналізу господарської діяльності, яким притаманні як спільні властивості, так і низка специфічних особливостей.

Так, обліково-аналітична інформація є основою для прийняття рішень з організації, планування й регулювання господарської діяльності підприємства. Особливості облікової інформації залежать від видів обліку – оперативний, бухгалтерський, статистичний; форм бухгалтерського обліку – таблично-автоматизована, діалогова, безпаперова; від джерел та методів формування змінної та умовно-постійної інформації, алгоритму їх машинної обробки.

Облікові дані відображають фактичний стан виробничо-господарської діяльності підприємства та є інформаційною моделлю виробництва. Крім відображення дійсного стану об'єкта, на облікову інформацію покладається й ретроспективна функція, що потребує тривалого зберігання цієї інформації (у вигляді форм бухгалтерської звітності). Кінцеві дані є результатом розв'язання облікових задач зі знаходження зведено-підсумкових величин за встановленими групувальними ознаками, для чого реалізуються арифметичні та логічні операції, операції сортування інформації. Якість облікової інформації залежить від використаної методології її сприйняття, систематизації та узагальнення, а також від специфічних особливостей облікових задач: розв'язності (завжди розрахунковим або логічним способами); алгоритмічності; документальності вхідних та вихідних даних; використання тих самих даних для формування різних показників; інформаційного зв'язку облікових задач; необхідності накопичення даних; регламентації термінів розв'язання задач. Сучасна облікова інформація будується на аналітичних оцінках доцільності, переваг і пріоритетів господарських операцій. Планові дані є орієнтирами для нових кон'юнктурних оцінок; звітно-статистичні дані не є простим зведенням однорідних явищ та процесів у просторі і часі тощо. Лише на основі якісної оцінки регламентованої інформації можна визначити її необхідність, а за характеристиками цієї інформації розглядати варіанти її достатності тощо [2, с.193]. Так, бухгалтерський баланс є найбільш інформативною формою для аналізу та оцінки, наприклад, фінансового стану підприємства. Вміння читати бухгалтерський баланс дає можливість одержати значний обсяг інформації про підприємство, визначити ступінь його забезпеченості власними оборотними коштами, оцінити загальний фінансовий стан підприємства. Також джерелом інформації для аналізу слугують "Звіт про фінансові результати" (форма № 2), "Звіт про власний капітал" (форма № 3), "Звіт про рух грошових коштів" (форма № 4), форма № 5 та інші первинні документи), статистична й оперативна звітність. Бухгалтерська звітність являє собою систему показників, які відображають майнове і фінансове становище підприємства на звітну дату, а також фінансові результати його діяльності за звітний період.

Зважимо, що пояснення до балансу і звіту про фінансові результати повинні містити розшифровку таких показників форм 1 і 2, які характеризують структуру майна, джерела його утворення, склад і розмір основних і оборотних фондів організації, окремих видів дебіторської і кредиторської заборгованостей, основних засобів і нематеріальних активів, фінансових вкладень та зобов'язань й впливають на якість бухгалтерської звітності. Пояснювальна записка до річного звіту повинна містити стислу характеристику діяльності підприємства, структури і видів виробничої, комерційної та інвестиційної діяльності, ринків збуту продукції. Характеристика основних показників діяльності підприємства має бути описана з урахуванням факторів, які вплинули у звітному періоді на фінансові результати: частка активної частини основних засобів; коефіцієнт зносу, оновлення і вибуття основних засобів; коефіцієнт поточної ліквідності на початок і кінець звітного періоду; коефіцієнт забезпеченості власними коштами та інші показники, необхідні для повного об'єктивного уявлення про фінансовий стан підприємства.

Зазначимо, що характерною особливістю бухгалтерської інформації є її висока точність. Вона відображає детерміновані події, про які точно відомо, що вони відбулися. Водночас бухгалтерська інформація відображає події, що відбулися із записанням. Тому якість її визначається тим, наскільки вдається зменшити розрив між строками подій і відображенням їх у бухгалтерських документах.

Аналітична інформація відрізняється від облікової. Дані для аналізу беруть з одного або кількох різновидів економічної інформації (планової, облікової, нормативної, прогнозної). Наприклад, для аналізу виконання планових завдань використовуються планові та облікові дані. Факторний аналіз обмежує джерела формування інформації для аналізу господарської діяльності одним різновидом даних. Тому первинне формування такої інформації залежить від низки причин, основними з яких слід вважати вид аналізу господарської діяльності, а також цілі аналізу та його завдання. Аналітична інформація нагромаджується, зберігається та використовується відповідно до планів та програм аналітичної роботи на підприємстві згідно з визначеною організаційною формою. Аналітичним розрахункам властива наявність значного обсягу логічних операцій, поєднаних з арифметичними за складними алгоритмами. Можливість формалізованого запису даних сприяє використанню ЕОМ для розв'язування аналітичних задач. До інформації, яка використовується для аналізу господарської діяльності, висуваються такі вимоги: достовірність, своєчасність, повнота, детальність, багатоспектність.

Результати аналізу можна подати також у нетекстовій формі – у вигляді графіків, діаграм, схем тощо. Для аналітичної роботи найбільшу значущість має процедура математичної обробки та наступне використання результатів аналітичних розрахунків у інтересах управління. На відміну від облікової інформації, коло споживачів результатів аналітичних розрахунків є значно ширшим та різноманітнішим. Бухгалтерська та аналітична інформація мають бути релевантними, тобто відповідати вимогам розв'язання відповідних функціональних управлінських завдань [3, с.139].

Слід зазначити, що бухгалтерський облік і економічний аналіз як елементи інформаційної системи діють водночас і забезпечують чіткість взаємозв'язку: «первинні облікові дані – результативна інформація звітності – аналіз інформації – прийняття рішень – контроль законності здійснення операцій – зміна стратегії діяльності». Суттєвим компонентом процесу вдосконалення є забезпечення функціональності інформаційними через визнання цілісності змісту, методології, предмета і методу його складових: планування, обліку, аналізу, контролю. Їх об'єднання у єдиний інформаційний процес підтверджується відомою тезою: бухгалтерський облік – це, передусім, аналіз, процедури яких формуються на планових показниках і завершуються контролем дотримання їх значень. Це накладає критерій корисності на весь комплекс інформації, що є продуктом системи і передбачає запровадження у процес її організації підходу, орієнтованого на прийняття обґрунтованих управлінських рішень [4, с.39-40].

Поняття «інформаційне забезпечення» виникло у зв'язку з розвитком автоматизованих систем управління, яка є динамічною системою одержання, оцінки, зберігання та переробки даних і створена з метою вироблення управлінських рішень. Інформаційне забезпечення можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі в процесі її функціонування [3, с.144].

Як вже зазначалося, основним джерелом інформації для аналізу господарської діяльності є дані бухгалтерського обліку, автоматизація якого створює достатньо міцну технічну базу для розвитку аналітичних досліджень. Впровадження й розвиток базових засобів збору, обробки, зберігання та подання облікових даних дозволяють створювати на підприємстві сховища ретроспективної інформації за широким колом соціально-економічних показників, які можуть й повинні стати базою для наукового дослідження, обґрунтування та аналізу бізнес-планів розвитку, прогнозування фінансових показників, оцінки майнових, кредитних і ринкових ризиків, аналізу платоспроможності та стійкості підприємства у майбутньому. Проте, перешкодою для отримання достовірної оцінки фінансового стану та формування обґрунтованих прогнозів розвитку підприємства, може стати якість інформаційного забезпечення.

На нашу думку, якість інформації це сукупність властивостей, що зумовлюють та забезпечують можливості її використання для задоволення визначених, згідно з її призначенням, потреб і відображають ступінь придатності конкретної інформації про об'єкти та їх взаємозв'язків для досягнення цілей, що стоять перед користувачем.

Від якості інформаційного забезпечення, його повноти, вірогідності, своєчасності, об'єктивності залежить не тільки якість аналітичних досліджень, але й дієвість управлінського впливу на об'єкти управління.

До загальних показників якості інформаційного забезпечення слід віднести такі: стислість, чіткість формулювань, своєчасність надходження, задоволення потреби в інформації конкретних керівників, точність, правильний вибір початкових відомостей, оптимальність систематизації і безперервність збору та обробки даних. Також, важливою якісною характеристикою інформації є її вірогідність. Вірогідною вважають інформацію, яка не перевищує припустимий рівень перекручення дійсного явища або процесу і відображає те, що вона повинна відображати. На вірогідність інформації, яка надходить, впливають інформаційні бар'єри, тобто перешкоди, що заважають збереженню кількості й якості інформації та призводять до її обмежень. Крім того, якість інформаційного забезпечення – один з найважливіших параметрів для споживача інформації – визначається наступними характеристиками:

- репрезентативність – правильність відбору інформації з метою адекватного відображення джерела інформації;
- змістовність – семантична сміливість інформації;
- достатність (повнота) – мінімальний, але достатній склад даних для досягнення цілей, які переслідує споживач інформації. Ця характеристика схожа на репрезентативність, однак різниця полягає в тому, що в даному випадку враховується мінімальний склад інформації, який не заважає ухваленню рішення;
- доступність – простота (або можливість) виконання процедур отримання і перетворення інформації. Ця характеристика застосовується тільки для відкритої інформації. Для забезпечення доступності паперових носіїв інформації використовуються різні засоби ортехніки щодо їх зберігання. З метою полегшення їх обробки використовуються засоби обчислювальної техніки;
- актуальність – залежить від динаміки зміни характеристик інформації і визначається збереженням цінності інформації для користувача в момент її використання;

- своєчасність – надходження не пізніше заздалегідь призначеного терміну;
- точність – ступінь близькості інформації до реального стану джерела інформації;
- достовірність – властивість інформації відображати джерело інформації з необхідною точністю. Ця характеристика вторинна щодо точності;
- стійкість – здатність інформації реагувати на зміни вихідних даних без порушення необхідної точності.

До значимих помітних властивостей інформації належать час, зміст та форма. Так, залежно від часу, якість інформації характеризується своєчасністю, терміновістю та періодичністю. За змістом – точністю, відповідністю, повнотою, стислістю. За формою – чіткістю, детальністю, наочністю. Можна зробити висновок, що цінність інформаційного забезпечення це комплексний показник її якості, її міри для задоволення потреб аналізу господарської діяльності і, на його підставі, системи управління підприємством. Наприклад, в системах управління виробництвом, цінність інформації визначається ефективністю здійснюваного на її основі економічного управління, або природою економічного ефекту функціонування системи управління, зумовленим прагматичними властивостями інформації. У такій постановці одиницею вимірювання інформації є грошова одиниця. Будь-яке цільове управління передбачає об'єднання видів інформаційно-аналітичного забезпечення, виходячи зі змістової характеристики цілей управління.

Висновки. Сучасний підхід до аналізу господарської діяльності підприємства ґрунтується, безсумнівно, на якості інформаційного забезпечення, від якої, в свою чергу, залежить прийняття ефективних управлінських рішень. При визначенні обсягу, структури і якості інформаційно-аналітичного забезпечення слід орієнтуватися саме на якісні характеристики облікових, планових, нормативно-довідкових, звітно-статистичних та інших видів інформації, оскільки їх традиційне змістове визнання в умовах формування ринкових відносин суттєво змінюється.

Література:

1. Савицька Г.В. Аналіз хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицька. 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Инфра-М, 2009. - 536 с. – С.70.
2. Мних С.В. Економічний аналіз / С.В. Мних: Підручник. Затверджено МОН / Є.В. – К., 2011. – 630 с. – С.193,196.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болхов. В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003 – 556 с. – С.139, 144.
4. Кіндрацька Л. М. Інституції обліку та аналізу в інформаційній системі суб'єктів господарювання/Л.М.Кіндрацька/Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки і практики : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. ; 6–7 груд. 2012 р. – К. : КНЕУ, 2012. – 344 с. – С.39-40.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2013 р.